

Epurarea corpului didactic al Facultății de Medicină din Cluj în primul deceniu comunist

Victoria GROZAV

Abstract

The period of purges represented a dark page in the history of Romanian education and did not end on September 1, 1945, according to the provisions of Law no. 584/1945 regarding the purification of public administrations, but was continued in the following years, disguised under other political decisions. The Faculty of Medicine faced three waves of purges followed by periods of calm. After the first law on the purification of public administrations was passed (Law no. 461 published in the Official Gazette on September 19, 1944), many teachers were temporarily purged, others permanently, whereas others “arranged” their pension rights. This article discusses how the repressive state machine carried out the purges of teaching staff from Cluj medical education establishments in the first communist decade, as well as the employment criteria in the fall of 1958. The paper analyses the social origin of the teaching staff. Social origin was an essential criterion of retention or exclusion from the education of students and teaching staff. Archival documents illustrate that in 1950, 42% of Cluj Medical-Pharmaceutical Institute (I.M.F.) teachers were party members. Four years later the rate of the Romanian Labourer Party (Partidul Muncitoresc Român – P.M.R.) teachers members increased to 50%. In 1959, this rate was 50%. This percentage of P.M.R. members in 1959 can be explained by the teaching staff’s lack of interest in the party policy, and the exclusion of some members from the party. Also, the article tries to decipher the local party bodies’ influence on the decisions made by the I.M.F. in the purifications.

Keywords: communism, teaching staff, Faculty of Medicine from Cluj, higher medical education.

În toamna anului 1944 România se afla într-o situație delicată deoarece în 1940 pierduse o treime din suprafața teritorială a țării. La 28 iunie 1940, U.R.S.S. anexa Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța. Prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940, România era nevoită să cedeze Nordul Transilvaniei în favoarea Ungariei, iar prin Tratatul de la Craiova din 7 septembrie 1940, Cadri-laterul a fost cedat Bulgariei. La 23 august 1944, când România a întors armele și s-a alăturat Națiunilor Unite în lupta împotriva puterilor Axei, o parte din teritoriul statului român era sub ocupația Armatei Roșii. Ocuparea României, dar și a altor state din Europa de Sud-Est de către Armata Roșie la sfârșitul celui de-al Doilea Război mondial, a reprezentat un factor determinant în impunerea

dominației sovietice și a regimului comunist în aceste state. În urma semnării Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944, în România a fost creat contextul legislativ al purificării politice a administrațiilor publice. Convenția de Armistițiu prevedea la articolul 15, obligația guvernului român de a dizolva toate organizațiile pro-hitleriste de tip fascist, politice, militare sau paramilitare aflate pe teritoriul românesc, dar și orice alte organizații care fac propagandă ostilă Națiunilor Unite, dar în special Uniunii Sovietice. De propagandă ostilă Uniunii Sovietice puteau fi incriminați cei care exprimaseră vreodată sentimente antisovietice, cei care militaseră pentru recuperarea Basarabiei, cei care fuseseră în funcții de conducere în ministere între 1940-1944 sau ocupaseră în acea perioadă funcții de conducere în universități, sau oricare funcționar care nu-și ascunsese opiniile anticomuniste.¹

Epurarea din România a fost un proces programat care a început imediat după 23 august 1944, proces pervertit de comuniști după instaurarea guvernului Petru Groza.² Aceasta s-a desfășurat conform cadrului legislativ în perioada 19 septembrie 1944 – 1 septembrie 1945, apoi fără suport legislativ, regăsindu-se mascată sub unele decizii politice. Epurarea a fost cerută de ocupantul sovietic, însă comuniștii au folosit-o în scopul acaparării puterii prin înlăturarea din viața publică a adversarilor politici, dar și a celor care își manifestau antipatia față de regimul comunist.

Imediat după ruperea alianței cu puterile Axei, a fost emisă Legea nr. 461/1944 privind purificarea administrațiilor publice, care prevedea sancționarea foștilor legionari, fasciști și hitleriști aflați într-un serviciu public, precum și revizuirea unor acte administrative emise în timpul dictaturilor carliste și antonesciene, lege de care comuniștii au profitat din plin. Legea epurativei din toamna anului 1944, emisă după semnarea la Moscova la 12 septembrie 1944 a Acordului de armistițiu dintre guvernul român pe de o parte, și guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statele Unite ale Americii pe de altă parte, a provocat convulsii în întreaga administrație publică, în primul rând prin autoritatea nou creată denumită Comisia de epurație, care era responsabilă de culegerea și transmiterea informațiilor, iar în al doilea rând prin modul în care această lege a fost interpretată și aplicată. Procesul de epurare a

¹ Maria Someșan, Mircea Iosifescu, „Modificarea structurii universității în anii consolidării sistemului comunist”, în *Anul 1948 - instituționalizarea comunismului. Comunicări prezentate la Simpozionul de la Sighetul Marmației 19-21 iunie 1998* (București: Fundația Academia Civică, 1998), 453.

² Ion Zainea, *Politică și administrație în România (6 martie 1945 - 1 martie 1946): Epurarea* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2004), 13.

fost extins în toate domeniile de activitate: administrația, armata, presa, biserica, sănătatea și învățământul.³

Cadrul legal după care au fost efectuate epurările

Primele epurări au început în toamna anului 1944, iar baza legală a fost Legea nr. 461 privind Purificarea administrațiilor publice, publicată în Monitorul Oficial în 19 septembrie 1944. Legea era menită să asigure „mersul normal al serviciilor publice” precizându-se că trecutele guvernări nu au ținut cont de criteriile obiective și legale, pe parcursul promovărilor, încadrărilor sau numirilor funcționarilor publici.⁴ Legea se adresa tuturor angajaților din sistemul public, inclusiv din instituțiile științifice și de cercetare, numiți, încadrați sau angajați sub orice formă între 20 februarie 1938 și 23 august 1944.⁵ Toți acești angajați puteau fi licențiați din serviciu.⁶ Cei disponibilizați din funcții aveau dreptul la o indemnizație (reprezentând salariul, alocația și alte indemnizații prevăzute de lege), cuprinsă între o lună și trei luni în funcție de vechimea în muncă (art.1). Pentru o vechime în muncă de trei ani, legea prevedea o indemnizație pe trei luni.⁷

Conform articolului 2, erau licențiați fără nici o indemnizație, indiferent de data la care au fost numiți, încadrați sau angajați, funcționarii care:

- a) în executarea serviciului au avut o atitudine abuzivă ori o ținută nedemnă;
- b) s-au pus sub orice formă în slujba unor interese străine de acelea ale națiunii române;
- c) au avut o activitate notorie în vreo organizație politică sau paramilitară: legionară, fascistă sau hitleristă, sau dacă au deservit, din proprie inițiativă sau excesiv, prin orice mijloace, scopurile unor asemenea organizațiuni.⁸

³ Pentru buna desfășurare a lucrărilor de epurare, au fost înființate comisii de epurare în întreaga țară în fiecare instituție, întreprindere, localitate și județ. Procesul de epurare a fost monopolizat încă de la început de consiliile politice alcătuite din reprezentanți ai formațiunilor politice participante la guvernare. Încă de la început, Partidul Comunist s-a împotrivit unei epurări făcută cu garanții de obiective și respectarea adevărului. Nu era legiferată încă epurația, când comuniștii au început epurările prin intermediul comitetelor de fabrică sau de întreprinderi, comitete care erau alcătuite în cele mai multe cazuri din elemente lipsite de valoare profesională sau care aveau comportament urât. Zainea, *Politică și administrație în România*, 13-14; 45.

⁴ Decretul-lege nr. 461, *Monitorul Oficial* partea I, anul CXII, nr. 216, (19 septembrie 1944), 6348.

⁵ Decretul-lege nr. 461, 6348.

⁶ În textul de lege termenul de licențiat are înțeles de concediat.

⁷ Decretul-lege nr. 461, 6348.

⁸ Decretul-lege nr. 461, 6348.

Erau exceptați de la aplicarea prevederilor art. 2 lit. c, acei funcționari care prin acte concrete și bine dovedite puteau demonstra că au părăsit organizațiile politice menționate și s-au încadrat în lupta pentru cucerirea libertăților democratice și pentru înlăturarea fascismului din România, încă înaintea datei de 23 august 1944.⁹ Această prevedere lăsa calea deschisă înscrierii în Partidul Comunist celor care considerau că li se poate imputa un anumit trecut politic. Articolul trei preciza că toate încadrările făcute după 20 februarie 1938 erau revizibile. Funcționarii care făceau obiectul acestui articol, urmau să fie reîncadrați, fără să li se acorde un grad inferior față de cel avut la 20 februarie 1938.

Ministrul sau șeful administrației aveau obligația să instituie o comisie de epurație compusă din trei membri dintre funcționarii superiori ai ministerului sau instituției respective, comisie care putea face cercetări înăuntrul departamentului sau instituției prin toate mijloacele ce îi stăteau la dispoziție. Comisia urma să facă „propuneri concrete și motivate” ministrului sau șefului administrației, care trebuia să aprecieze și să decidă.¹⁰ Concluziile comisiei, aprobate de ministrul de resort sau de șeful instituției, nu puteau fi contestate sau atacate pe nici o cale.¹¹

Referitor la această lege, presa controlată de comuniști a publicat numeroase articole care cereau arestarea trădătorilor și curățarea aparatului de stat, susținând că întreaga țară cere epurație. Profesorul Teofil Vescan în articolul său „Țara cere o epurație radicală în Nordul Ardealului” preciza că a venit vremea ca sabotajul operațiunii de epurare să înceteze, iar legea adoptată să fie aplicată fără întârziere, menționând că partidele democratice de la noi din țară (Partidul Comunist, Partidul Social-Democrat, Uniunea Populară Maghiară, Uniunea Patrioților) și toți cetățenii cinstiți cer aplicarea legii. În opinia profesorului Vescan „fiecare cetățean trebuie să devină un factor al epurației căci fiecare știe ceva despre fasciști”.¹²

Legea avea termen de aplicabilitate de trei luni, de la data publicării în Monitorul Oficial, iar toate dispozițiile contrare din legile generale sau speciale rămâneau abrogate pe perioada cât această lege era în vigoare. De asemenea, Consiliul de Miniștri putea prelungi termenul de aplicare a legii, cu încă trei luni.¹³ Trebuie menționat faptul că într-o perioadă de șase luni, legea a fost modificată de mai multe ori. Pe 8 octombrie 1944 a fost publicată Legea nr. 486

⁹ Decretul-lege nr. 461, 6349.

¹⁰ Decretul-lege nr. 461, 6349.

¹¹ Decretul-lege nr. 461, 6349.

¹² Teofil Vescan, „Țara cere o epurație radicală în Nordul Ardealului”, *Adevărul Ardealului*, 6 (12 aprilie 1945), 1.

¹³ Decretul-lege nr. 461, 6349.

privitoare la purificarea administrațiilor publice. La 1 februarie 1945, a fost prelungit termenul de aplicare a legii, până la 1 mai 1945. În 30 martie 1945 a fost publicată în Monitorul Oficial o nouă lege: Legea nr. 217 de purificare a administrațiilor publice. Termenul de aplicare a acesteia a fost prelungit prin alte două legi, ultima prelungire fiind efectuată prin Legea nr. 584/1945 care prevedea prelungirea aplicării legii până la 1 septembrie 1945.¹⁴

Sub pretextul că vechea lege de purificare a administrației publice a avut rezultate nesatisfăcătoare privind curățarea aparatului de stat de „elementele care s-au dovedit nevrednice”, în 30 martie 1945 a fost publicată în Monitorul Oficial o nouă lege, Legea nr. 217 pentru purificarea administrațiilor publice.¹⁵ Ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, declara că noua lege a fost concepută astfel încât să corespundă scopului urmărit.¹⁶ Decretul era unul îmbunătățit și conținea 12 articole. Conform noii legi, comisiile instituite și delegații speciali puteau să culeagă informații pe orice cale, chiar și fără audierea funcționarului cercetat. Ministerul putea informa pe cel cercetat, pentru a-și face apărarea prin memorii. Totodată a fost pusă presiune pe comisii, prin instituirea pedepsei cu închisoarea de până la un an pentru directorii și șefii de personal din ministere și instituțiile administrative, dacă nu semnalează în scris ministerului cazurile care intră sub prevederile acestei legii. Erau incluse în noul decret și crimele, delicturile, actele de violență fizică sau morală. Noua lege prevedea că cei epurați conform articolelor 2 și 3, vor fi întrebuițați la muncă obligatorie în folosul statului în lagăre speciale, iar cei care se vor dovedi culpabili de schingiurii, maltratări și alte fapte penale, vor fi trimiși în instanță (art.10). Îndepărtarea din serviciu era cuprinsă între o lună și 5 ani, fără drept de indemnizație. Articolul 3 era modificat, făcând referire atât la perioada dinainte de 23 august 1944, cât și la perioada de după 23 august 1944. Conform acestui articol, urmau să fie licențiați cei care au servit într-o formă sau alta interese străine; au activat într-o mișcare legionară, fascistă sau hitleristă; au avut atitudine antidemocratică, dar și care vor săvârși pe viitor asemenea acțiuni, precum și cei care împiedicau prin acțiunile lor buna funcționare a serviciilor publice sau tulburau relațiile dintre România și aliații săi. Prin această nouă lege, a fost abrogată Legea nr. 486/1944, comi-

¹⁴ *Monitorul Oficial*, partea I, anul CXIII, nr. 25, (1 februarie 1945), 667; *Colecțiune de legi și regulamente*, Tom XXIII, 1945, 1395.

¹⁵ „Țara pe drumul democrației. O nouă lege de epurație. Decret-lege pentru purificarea administrațiilor publice”, *Adevărul Ardealului* 5 (5 aprilie 1945), 1.

¹⁶ Lucrețiu Pătrășcanu, „Expunere de motive privind legea pentru purificarea administrației publice”, *România viitoare*, 89, (4 aprilie 1945), 2.

siile de epurație instituite în baza acestei legi au fost dizolvate, însă deciziile întocmite de aceste comisii de epurație rămâneau valabile (art. 12).¹⁷

Cotidianul *Dreptatea*, organul de presă al Partidului Național-Țărănesc, descria la începutul anului 1946 profunza îngrijorare a profesorului Emil Hațieganu cu privire la prelungirea legii epurației și la dreptul de apărare a celor incriminați, precizând:

”Dacă forurile conducătoare socotesc că mai sunt cazuri în care epurarea trebuie aplicată, de ce nu propun deferirea lor unor instanțe de judecată compuse din magistrați inamovibili și cu garanția dreptului de apărare?”¹⁸

Presa țărănistă afirma că epurația nu a lovit pe cei care fuseseră sprijinitori ai dictaturii antonesciene: legionari, fasciști sau hitleriști; ea a lovit pe acei care nu au voit să se înscrie în Frontul Național Democrat (F.N.D). Toți vinovații adevărați care au făcut profesie de credință fendistă au scăpat, sau dacă formal au trebuit epurați, după aderarea la F.N.D. și-au regăsit un loc de muncă în viața românească, de la ministru până la funcționarul cu cel mai scăzut grad.¹⁹

Prima lege de purificare a administrațiilor publice care a constituit cadrul legal după care au fost efectuate epurările a fost Legea nr. 461 publicată în *Monitorul Oficial* în 19 septembrie 1944, iar scopul urmărit era să înlăture din viața publică definitiv sau temporar pe cei care prin exercitarea funcției au avut o atitudine abuzivă, pe cei care s-au pus în slujba intereselor străine, pe legionari și pe fasciști și să revizuiască contractele de muncă a tuturor celor angajați la stat, numiți sau încadrați în intervalul 28 februarie 1938 – 23 august 1944. Legea a fost modificată de mai multe ori fiind înăsprită prin completarea cu noi articole. Cele mai aspre modificări aduse legii de purificare a administrațiilor publice au fost introduse prin Legea nr. 217/1945, lege care a instituit pedeapsa cu închisoarea. De asemenea, concedierea angajaților era cuprinsă între o lună și cinci ani, perioadă în care cei concediați nu beneficiau de nici o indemnizație. Era extinsă perioada de analiză a activității politice a angajaților și după data de

¹⁷ „Decret-Lege pentru purificarea administrației publice”, *România viitoare*, 89, (4 aprilie 1945), 2.

¹⁸ „Politica epurației”, *Dreptatea*, 7, (12 februarie 1946), 3; Emil Hațieganu (1878-1959) a fost fruntaș al Partidului Național-Țărănesc, ministru în guvernele interbelice, conduse de Al. Vaida-Voevod și G.G. Mironescu. În ianuarie 1946 a fost numit ministru secretar de stat în guvernul Petru Groza, funcție pe care a deținut-o până în 29 noiembrie 1946. A fost profesor la Facultatea de Drept din Cluj și rector al Universității „Regele Ferdinand I” în anul universitar 1928-1929. După „afacerea Tămădău” a fost arestat și întemnițat la Sighet. Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga, *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România 1956-1968* (Cluj-Napoca: Centrul de Resurse pentru Diversitate Culturală, 2003), 371.

¹⁹ B. Ionascu, „Epurare brevet F.N.D.”, *Dreptatea*, 102 (9 iunie 1946), 3.

23 august 1944. Această lege de purificare a administrațiilor publice, coroborată în unele domenii de activitate cu alte legi sau decrete, a servit drept cadru legislativ pentru epurările din perioada 1944-1945.

Cum a fost aplicată legea privitoare la purificarea administrațiilor publice?

În toamna anului 1944 au început să apară diverse acuzații la adresa unor cadre didactice din Universitatea „Regele Ferdinand I”. Atunci au apărut în presă atacuri la adresa unor profesori ai universității, fiind nominalizați: Onisifor Ghibu, Iuliu Hațieganu și Titu Vasiliu. La începutul lunii noiembrie 1944, profesorul Hațieganu a fost arestat de poliția din Sibiu.²⁰ Având probleme de sănătate, suferind de diabet zaharat și polialergie, a fost transferat din arestul poliției într-o rezervă din Clinica Medicală pe care o conducea și pus sub pază militară.²¹ Prin această arestare se urmărea compromiterea și înlăturarea de la conducerea universității a rectorului Iuliu Hațieganu. Schimbarea conducerii universității s-a făcut în noiembrie 1944, iar pentru ocuparea funcției de rector a fost chemat Alexandru Borza, profesor la catedra de botanică la Facultatea de Științe a Universității „Regele Ferdinand I”, facultate care în perioada Dictatului de la Viena s-a refugiat la Timișoara. În martie 1945, la cererea F.N.D. din Ardeal, rectorul universității din Cluj, Alexandru Borza, a fost înlocuit cu Emil Petrovici, încălcându-se astfel principiul autonomiei universitare, prin nerespectarea articolului 10 din Legea nr. 386/1943 privind organizarea învățământului superior care prevedea autonomie în privința conducerii universității, administrarea fondurilor proprii, recrutarea personalului, precum și organizarea activității didactice, științifice, educative și sociale. O altă modificare la vârful conducerii a avut loc la Facultatea de Medicină, când decanul Victor Papilian a fost schimbat cu Mihail Kernbach. Noile numiri erau agreate de Partidul Comunist. În aceste condiții, se poate afirma că imixtiunea Partidului Comunist în problemele universității, s-a produs încă din primăvara acestui an.

²⁰ În urma Dictatului de la Viena încheiat la 30 august 1940, Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj a fost nevoită să se refugieze la Sibiu și la Timișoara. Facultățile de drept, medicină, litere și filosofie și biblioteca universității s-au refugiat la Sibiu, funcționând aici până la sfârșitul lunii mai 1945. Facultatea de Științe s-a refugiat la Timișoara. Marcela Sălăgean, Ana-Maria Stan, Emilia Cizmaș, Szilárd Tóth, „Universitatea din Cluj între 1919 și 1944”, în *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*, coord. Ovidiu Ghitta (Cluj-Napoca: Mega, 2012), 176-177; Mihai Teodor Nicoară, *Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj între cele două dictaturi (1940-1947)* (Cluj-Napoca: Accent, 2011), 69.

²¹ Marcela Sălăgean, *Administrația sovietică în nordul Transilvaniei* (Cluj-Napoca: Fundația Culturală Română, 2002), 129; Florea Marin, *Iuliu Hațieganu* (Cluj-Napoca: Editura Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, 1999), 146.

La începutul anului 1945, universitatea se afla în plin proces de epurare. Rectorul era, conform legii, președintele comisiei de epurație. Pentru a se crea o cale liberă spre epurare, a fost nevoie de promulgarea unei noi legi a epurației, prin care au fost desființate vechile comisii de epurație. Se pare că rectorul Alexandru Borza a fost un membru incomod al acestei comisii, de vreme ce F.N.D. a solicitat Ministerului Educației Naționale înlocuirea acestuia din funcția de rector.

În ianuarie 1945, Iuliu Hațieganu figura pe lista epurabililor, la fel și Onisifor Ghibu. Această listă a apărut în ziarul sibian *România viitoare*, fiind semnată „Argus”, pseudonim cu care obișnuia să se semneze Constantin Daicoviciu, decan al Facultății de Litere. Daicoviciu făcea parte din conducerea ziarului *România viitoare*, oficios al „Uniunii Patrioților” organizație subordonată Partidului Comunist.²² În aprilie 1945, în aceeași publicație, în articolul „Să nu uităm”, „Argus” îi acuza pe doctorii Alexandru Vaida-Voievod și Iuliu Hațieganu că „au otrăvit generații de-a rândul cu duhul urii de rasă, cu duhul fascist”, considerându-i pe cei doi medici autorii fascismului românesc. Hațieganu mai era acuzat că a folosit funcția de rector și uniforma de colonel pentru a conduce manifestații publice contra U.R.S.S.-ului.²³

La mijlocul lunii aprilie 1945, ziarul *România Viitoare* publica decizia Ministerului Educației Naționale, luată pe baza rapoartelor întocmite de rectorul Emil Petrovici, Liviu Rusu, prorectorul universității și profesorul Borza cu privire la epurarea corpului profesoral al universității clujene. Erau epurați definitiv profesorii: Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu și Traian Herseni, iar doctorii Iuliu Hațieganu și Titu Vasiliu primeau pedepse mai mici.²⁴ Un Decret Regal din 23 iulie 1945, prevedea îndepărtarea de la catedră pe o perioadă de trei luni a profesorului Iuliu Hațieganu și de șase luni pentru profesorul Titu Vasiliu.²⁵ Un alt articol semnat „Argus” apărut în *România viitoare* în luna februarie 1945, aducea acuzații profesorului Gheorghe Popovici că a avut legături cu cei de la vârful conducerii Gărzii de Fier și că manifestase o atitudine favorabilă alianței cu Germania.²⁶

²² Minodora-Maria Cioban, *Epurările în Universitatea Clujeană* (Teză de doctorat: Cluj-Napoca 2010), 130.

²³ Argus, „Să nu uităm”, *România viitoare*, 95 (10 aprilie 1945), 3; Marin, *Iuliu Hațieganu*, 146-147.

²⁴ „Epurarea Universității din Cluj”, *România viitoare*, 99 (15 aprilie 1945), 1.

²⁵ Mihai Teodor Nicoară, „Defascizarea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj (1944-1946): Epurările și comprimările corpului didactic”, *Analele Universității din București. Seria științe politice*, 11 (2009), 90.

²⁶ Argus, „Un admirator al „Căpitanului”: Profesor univ. Gh. Popovici”, *România viitoare*, 57 (25 februarie 1945), 5.

La Facultatea de Medicină Cluj-Sibiu, operațiunea de epurare de la sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945 s-a produs în două moduri: prin neprelungirea contractului de muncă și prin acte emise de comisia de epurație.²⁷ După modificarea legii și dizolvarea vechii comisii de epurare, rezultatele nu au întârziat să apară. În ședința Consiliului Facultății din 25 mai 1945 a fost analizată cererea de integrare în postul de asistent a doctorului Remus Doctor, cererea având avizul favorabil de la jurisconsultul universității. Mihail Kernbach, decanul Facultății de Medicină, considera că asistentul Remus Doctor trebuie să se adreseze mai întâi comisiei pentru cercetarea actelor abuzive și ilegale săvârșite în anii de dictatură antonesciană, apoi să solicite Consiliului reavizarea în postul didactic.²⁸

Și doctorul Constantin Gheorghiu, fost asistent la Clinica chirurgicală, solicita Consiliului Facultății să fie reconfirmat în post de asistent, deoarece în Monitorul Oficial nr. 106 din 14 mai 1945 a apărut decizia Ministerului Educației Naționale prin care era anulată decizia de punerea sa în indisponibilitate. Această decizie a ministerului a fost adoptată după ce ministerul a analizat procesul verbal emis de comisia de epurație. Discuția de punere în funcție a doctorului Gheorghiu a fost amânată de către Consiliul Facultății, pe motivul că profesorul Alexandru Pop nu era prezent la ședință.²⁹ În procesul verbal din 2 iunie 1945 se preciza că doctorul Gheorghiu nu a fost pus în indisponibilitate, ci nu a mai fost reconfirmat în postul de asistent.³⁰ La o nouă solicitare a doctorului Constantin Gheorghiu pentru reconfirmare în post sau transfer, prin hotărârea nr. 2298/1945, Consiliul a avizat transferul. Decanul Kernbach preciza că în cazul în care doctorul Alexandru Pop ar propune reconfirmarea acestuia pentru funcția de asistent, această propunere trebuia să aibă loc în urma unui raport bine motivat, așa cum prevedea legea.³¹

Un document din februarie 1946 ilustrează modul în care procesul de în-lăturare a cadrelor didactice din universitate s-a realizat cu sprijinul politic al Partidului Comunist. Într-o notă informativă din 27 februarie 1946 a Comite-

²⁷ Denumirea de Cluj-Sibiu a fost dată universității clujene în perioada în care a fost refugiată la Sibiu. Până în anul 1948, Facultatea de Medicină a fost parte a Universității „Regele Ferdinand I”. La Reforma învățământului din 1948, aceasta s-a desprins de universitate și a devenit Institut Medico-farmaceutic care cuprindea facultățile de medicină, pediatrie, igienă, stomatologie și farmacie.

²⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj (DJANC), fond Facultatea de Medicină și Farmacie (FMF), *Procese verbale ale Consiliului Facultății*, dos. 157/1945-1946, f. 48.

²⁹ DJANC, fond FMF, *Procese verbale*, dos. 157/1945-1946, f. 50.

³⁰ DJANC, fond FMF, *Procese verbale*, dos. 157/1945-1946, f. 58.

³¹ DJANC, fond FMF, *Procese verbale*, dos. 157/1945-1946, f. 67.

tului Regional de Partid Cluj, se solicita Comitetului Central (C.C.) al P.C.R. să dea o mână de ajutor profesorilor democrați din universitate: decanului Constantin Daicoviciu, rectorului Petrovici și profesorului Roșca, în munca pe care o desfășoară, deoarece exista în universitate o campanie dusă contra profesorilor democrați în fruntea căreia se află profesorul Nicolae Mărgineanu, secretarul general al Asociației Româno-Americane. Se solicita sprijinul C.C. ca astfel de „elemente reacționare” ca profesorul Mărgineanu să poată fi înlăturat din universitate, fapt concretizat în 1947 când Mărgineanu a fost înlăturat din învățământ prin metoda comprimării catedrelor.³² Un an mai târziu profesorul Mărgineanu era arestat.

Pentru epurarea cadrele didactice de la Facultatea de Medicină, în perioada 1944-1945 au fost utilizate două metode. Una consta în înlăturarea de la catedră prin acte emise de comisia de epurație a universității, iar cealaltă metodă utilizată era neprelungirea contractului de muncă. La începutul primului val de epurări la Facultatea de Medicină au fost epurați temporar prin decret regal profesorii Iuliu Hațieganu și Titu Vasiliu. Documentele anului 1945 evidențiază trei cazuri în care cadre didactice concediate au contestat decizia consiliului facultății de neprelungire a contractului de muncă, însă nici unul dintre aceste cadre n-a obținut reîncadrarea în funcția didactică. În lipsa unor documente care să conteste deciziile conducerii facultății de medicină în privința concedierilor din 1945, nu putem spune dacă cele trei cazuri au fost singurele cazuri de epurare prin neprelungirea contractului de muncă. Încă din toamna anului 1944 „s-a muncit” neîntrerupt la demolarea elitelor universitare. Înlăturarea definitivă de la catedră a unor personalități medicale nu putea avea loc brusc fără acuzații de cele mai multe ori nefondate, apărute în presă și în note informative trimise Partidului Comunist.

Comprimarea catedrelor

La 15 septembrie 1947, presa comunistă anunța încheierea lucrărilor comisiei de comprimare, iar raportul acestei comisii prevedea comprimarea unui număr însemnat de profesori universitari care au desfășurat „activitate profascistă”, au avut și încă au „manifestări reacționare”.³³ Tot atunci s-a hotărât ce institu-

³² DJANC, Comitetul Regional P.C.R. Cluj (CRPCRC), fond 1, dos. 9/1946, f. 31; „Suprimarea unor noi catedre universitare”, *Lupta Ardealului*, 347 (10 octombrie 1947), 3.

³³ Comprimarea însemna suprimarea unor discipline sau reducerea numărului de ore la anumite discipline. De activitate profascistă putea fi acuzată orice persoană care a activat în Mișcarea Legionară și nu a părăsit organizația înainte de 23 august 1944 pentru a se înscrie în partidele care constituiau alianța Frontul Național Democrat. De asemenea, puteau fi acuzăți de atitudine profascistă, cei care au ocupat funcții de conducere în perioada de dictatură antonesciană.

te vor fi desființate. Din comisia ministerială instituită pentru raționalizarea învățământului superior făceau parte: profesorul Traian Săvulescu, ministru, profesorul P. Constantinescu-Iași, președintele Uniunii Sindicatelor, și profesori universitari: Constantin Daicoviciu, Miron Niculescu și Tegăneanu, miniștri subsecretari de stat.³⁴ Constantin Daicoviciu afirma că aceste comprimări „sunt dictate de necesitatea absolută a reducerii cheltuielilor statului.”³⁵ În primul rând erau supuse comprimării posturile vacante, apoi posturile deținute de cumularzi, considerate a fi posturi „răsărite” în 1940, iar în al treilea rând, posturile cadrelor didactice care au împlinit condițiile normale de pensionare, posturile acestora fiind supuse raționalizării. În legătură cu ultimele, s-a decis ca posturile considerate inutile sau nu de absolută necesitate să fie comprimate definitiv sau temporar.³⁶ În acest sens, Constantin Daicoviciu, membru în comisia de comprimări, declara că la luarea deciziilor s-a ținut cont de performanța profesională a profesorilor și de situația materială a acestora, menționând că sunt persoane care au venituri profesionale laterale, și aceste decizii nu reprezintă o problemă de existență pentru cadrele respective. Mai dădea asigurări că, datorită purificării „de tot ce este balast, element inutil sau dăunător,” munca științifică din învățământul superior nu va avea de suferit. De asemenea urmau să fie desființate institutele care „s-au dovedit inutile” și au fost înființate „din interese personale.”³⁷ Facultățile și institutele urmau să organizeze învățământul cu cadrele didactice rămase, conform instrucțiunilor Ministerului Educației Naționale.

În 1947 profesorul Gheorghe Buzoianu de la Clinica O.R.L. a fost înlăturat definitiv de la catedră. Nu i s-a mai permis să lucreze în clinica pe care o conducea. Singura funcție pe care a putut să o ocupe a fost cea de medic într-un cabinet O.R.L. Era acuzat de atitudine dușmănoasă, reacționară și antimuncitorească, întrucât „intoxică studenții cu teorii fasciste.”³⁸ Într-o notă informativă a Inspectoratului de Jandarmi Cluj erau caracterizați câțiva profesori din universitatea clujeană. De la Facultatea de Medicină erau puși în discuție profesorii: Marius Hângănușiu, Ion Manta, Dumitru Mihail, Dimitrie Negru, Vic-

³⁴ „S-au terminat lucrările comisiei pentru comprimarea profesorilor universitari”, *Lupta Ardealului*, 326 (15 septembrie 1947), 1.

³⁵ Constantin Daicoviciu, „Comprimările în învățământul superior”, *Lupta Ardealului*, 339 (1 octombrie 1947), 1.

³⁶ Daicoviciu, „Comprimările”, 1.

³⁷ Daicoviciu, „Comprimările”, 4.

³⁸ Nicoară, „Defascizarea Universității”, 93; Marius Bojiță, Honorius Popescu, Oliviu Pascu, Cristian Bârsu, *Școala clujeană de medicină și farmacie* (Cluj-Napoca: Editura Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, 2004), 112.

tor Papilian și Alexandru Pop. În 1946 profesorul Dimitrie Negru, cel care în 1919 a pus bazele radiologiei la Facultatea de Medicină din Cluj, a fost epurat din învățământul universitar pe motive politice. Era considerat liberal titelist și acuzat că nu participă la mișcări progresiste, este preocupat numai de câștig și solicită sume enorme de bani de la bolnavii care au o situație materială precară.³⁹ Profesorului Ion Manta i se reproșă că a beneficiat materialicește de pe urma achizițiilor din Germania, pe care universitatea l-a însărcinat să le efectueze pentru Facultatea de Medicină și pentru clinicile universitare. Era criticat și pentru orientările politice din trecut, fiind etichetat simpatizant legionar, cu-zist, care mai apoi a trecut în tabăra maniștilor.⁴⁰ Toți cei menționați în această notă informativă au trecut prin epurări temporare sau definitive.

Comprimările și raționalizările din învățământul superior vizau profesori și conferențieri cu drept de pensionare, dar și alte cadre didactice care nu erau la vârsta pensionării. Presa locală semnală comprimarea profesorilor Nicolae Leon, Cristofor Coroamă, Gheorghe Buzoianu și Marius Hângănuș de la Facultatea de Medicină; conferențiarul Nicolae Mărgineanu de la Facultatea de Litere și Filosofie; profesorii Radu Tițeica, Aurel Ionescu și conferențiarul Ștefan Manciulea de la Științe.⁴¹ În 1947 de la Facultatea de Medicină au mai fost comprimați un număr mare de preparatori și asistenți universitari.⁴²

Profesorii Constantin Damian de la Facultatea de Drept și Victor Papilian de la Facultatea de Medicină au fost comprimați cu drept de pensionare. Profesorul Papilian avea doar 59 de ani. Tot în 1947 a fost pensionat și Titu Vasiliu, profesor la Facultatea de Medicină din Cluj. Avea 62 de ani, dar devenise și el indezirabil regimului comunist.⁴³ Profesorul Iuliu Moldovan a fost de asemenea pensionat, fiind păstrat încă un an la catedră din lipsă de cadre didactice

³⁹ Nicoară, „Defascizarea Universității”, 96.

⁴⁰ Nicoară, „Defascizarea Universității”, 96.

⁴¹ „Comprimările și raționalizarea din învățământul universitar”, *Lupta Ardealului*, 354 (18 octombrie 1947), 3.

⁴² „Lista completă a comprimaților de la Universitatea din Cluj”, *Lupta Ardealului*, 355 (19 octombrie 1947), 3; De la Facultatea de Medicină, mai erau comprimate următoarele cadre didactice: Florica Mazilu, Ionel Albu, Grigore Poruțiu, Aurel Ludu, Teodor Tudoraș, Ion Ștefan, Constantin Tache, Ioan Macovei, Mircea Aleman, Grigore German, Constantin Beraru, Cornel Mețianu, Iosif Florescu, Gh. Ștefănescu, Mihaela Stoichția, Victor Corvianu, Traian Stoicoiu, Victor Gavrilă, Crișan Mircioiu, Virgil Baican, Stavre Rașcu, A. Coșoreanu, Zeno Nemeș, Augustin Retcu, Valer Cimoca, Liviu Modran, Ligia Marșecu, V. Vaida Voievod, Iordan Pasarov, Horațiu Costache, Arsilia Aleman, Marius Sulică, Victor Rusu, Costică Crăciun, Ion Dănățiu, Dan Geta, V. Crișan, Gh. Boeriu, Gh. Moga, Ileana Husti, Gh. Stoian Mușetescu, Valeriu Sersea, Mircea Dănicel.

⁴³ Bojiță, et al., *Școala clujeană*, 58.

specializate pentru catedra de igienă. După pensionare, Iuliu Moldovan a fost închis la Sighet pe o perioadă de cinci ani, iar Victor Papilian la închisoarea Văcărești timp de doi ani. Iuliu Moldovan fusese un membru marcant al Partidului Național-Țărănesc și un apropiat al lui Iuliu Maniu. În 1946 Victor Papilian era membru al Partidului Social Democrat Independent (P.S.D.I.) condus de Constantin Titel Petrescu. La alegerile din toamna anului 1946, Victor Papilian figura pe primul loc la Cluj, pe lista P.S.D.I. Din această poziție a contribuit la mobilizarea personalului medical pentru alegerile din toamna aceluși an. Implicarea sa la alegerile parlamentare din toamna anului 1946 nu a fost agreată de comuniști, care l-au catalogat titelist și nedemocrat.

Crișan Mircioiu ocupa funcția de asistent universitar în 1947, când primise de la decanatul Facultății de Medicină o decizie scrisă privind înlăturarea sa de la catedră. I se spusese și verbal că nu mai are ca căuta în clinică. După câteva luni de cercetări a fost rechemat la catedră. Se înscriesese în partid. Despre această „manevră” a comuniștilor, profesorul Mircioiu relatează:

„Mi s-a dat de înțeles că trebuie să mă înscriu în partid, ca să fac ceva să mă mișc de la un anumit nivel. (...) Se întâmpla că cei care erau în partid puteau să facă ceva, iar dacă nu erai nu puteai”⁴⁴.

Epurarea doctorului Crișan Mircioiu a avut la bază două motive: odată că nu era membru P.M.R., iar în al doilea rând, doctorul Mircioiu era ginerele profesorului Onisifor Ghibu, și el epurat definitiv din învățământ.

Sub pretextul reducerii cheltuielilor bugetare, în toamna anului 1947 au avut loc așa-numitele comprimări în instituțiile de învățământ superior din țară, care n-au fost altceva decât o nouă formă de epurare politică. Prin aceste comprimări au fost desființate unele posturi didactice pe o perioadă temporară sau definitivă. În cazurile profesorilor de la Facultatea de Medicină din Cluj, unora le-a fost „aranjat” dreptul la pensie fără ca aceștia să fie la vârsta pensionării, iar altora nu le-a mai fost încheiat contract de muncă. Posturile rămase vacante au fost ocupate prin promovarea unor cadre didactice de la catedrele respective sau de la alte catedre. Constantin Daicoviciu, membru în comisia de comprimări, declara că la luarea deciziilor s-a ținut cont de performanța profesională a profesorilor și de situația materială a acestora, însă documentele contrazic aceste declarații în privința recunoașterii performanțelor profesionale și a activității științifice a profesorilor de la Facultatea de Medicină. În toamna anului 1947, n-au fost apreciați pozitiv de comisia de comprimări profesorii: Victor

⁴⁴ Ionuț Tene, *Clujul universitar în memoria colectivă 1944-1948* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2008), 248.

Papilian, Iuliu Moldovan, Dimitrie Negru și Titu Vasiliu, profesori care și-au adus contribuția lor la organizarea învățământului medical clujean în 1919, punând bazele catedrelor și institutelor la care au fost investiți concomitent în funcțiile de director și de profesor.

Anul 1948 marcat de reforma învățământului și din nou de epurare

În 1948 învățământul românesc a fost reorganizat după modelul învățământului sovietic. În perioada stalinistă a fost implementat în învățământul românesc modelul de evaluare sovietic cu note de la unu la cinci. Din 1948, la facultățile de medicină și farmacie a fost introdus cursul de marxism-leninism, care în 1957 a fost înlocuit cu cel de materialism dialectic și istoric. La admiterea la medicină în anul universitar 1955-1956 limba rusă era una dintre materiile de la proba orală. Discipline importante precum: nutriția, eredopatologia, psihologia, biopolitica și o parte din cursurile de igienă, au fost suprimate. Unele au fost suprimate temporar, iar altele definitiv fiind înlocuite cu: economia politică, socialismul științific, marxism-leninismul și limba rusă, toate ca materii obligatorii de studiu.

Decretul nr. 175 pentru Reforma învățământului, publicat în Monitorul Oficial din 3 august 1948 reglementa învățământul din România, învățământ care a devenit în totalitate parte a sistemului educațional de stat. În ceea ce privește învățământul superior, acesta a fost divizat în două categorii. O categorie cuprindea universitățile și politehnicile, iar cealaltă categorie cuprindea institutele de învățământ superior.⁴⁵ În baza acestui decret, Ministerul Învățământului Public a emis Decizia nr. 263.327 privind Organizarea învățământului superior, decizie prin care facultățile de medicină din țară au fost transformate în institute medico-farmaceutice. În baza acestui act ministerial, în toamna anului 1948 Facultatea de Medicină din Cluj s-a desprins de universitate și s-a transformat în institut de sine stătător, primind denumirea Institutul Medico-farmaceutic din Cluj.⁴⁶ Scopul reformei învățământului din 1948 era politizarea integrală a învățământului și formarea unor cadre care să aplice politica partidului în toate domeniile inclusiv în învățământ care reprezenta principala verigă de pregătire a cadrelor necesare pentru construirea socialismului.

O altă etapă de epurare s-a produs la Reforma învățământului din 1948. „O simplă decizie ministerială din 19 iunie 1948 rezilia toate contractele de angajament privind personalul didactic și științific din învățământul superior

⁴⁵ Monitorul Oficial, *Decretul nr. 175* (3 august 1948), Anul CXVI, nr. 177, Partea I-a, 6323.

⁴⁶ Monitorul Oficial, *Decizia nr. 263.327 privind Organizarea învățământului superior* (26 octombrie 1948), Anul CXVI, nr. 249, Partea I-a, 8323.

și secundar.⁴⁷ Decizia nr. 162067 din 23 iunie 1948 prevedea ca Ministerul Învățământului Public să încheie contracte de angajament de la 1 octombrie 1948 pentru nevoile didactice și științifice.⁴⁸ Nu se cunosc criteriile după care s-a efectuat selecția la angajarea cadrelor didactice în toamna anului 1948, însă decizia din 19 iunie poate fi considerată ca un preaviz de disponibilizare pentru cadrele didactice care în luna octombrie n-au mai fost încadrate în învățământ. Practic, prin decizia ministerială din vara anului 1948 li s-a acordat autorităților timpul necesar și libertatea de epurare a corpului didactic.

Dintre toate evenimentele petrecute în toamna anului 1948, cel mai regretabil a fost cazul profesorului Emil Țeposu. În 1948, când Facultatea de Medicină a devenit institut în cadrul căruia funcționau cinci facultăți, funcția de decan la Facultatea de Medicină Generală i-a fost încredințată profesorului Emil Țeposu.⁴⁹ Se specializase în urologie la București, Viena și Paris. Era unul dintre discipolii profesorului Iacob Iacobovici. În 1927 a fost creată catedra de urologie. Emil Țeposu a fost numit profesor agregat.⁵⁰ Un an mai târziu a devenit profesor titular la această catedră.⁵¹ Când a fost invitat să ia cuvântul ca viitor decan, „Emil Țeposu a urcat la tribună clătînându-se, și a ținut o locuțiune penibilă: bâlbâieli, divagații, fraze cvasi-agramate.”⁵² Toți îl respectau și îl cunoșteau pe profesor ca fiind un orator sobru, cu discursul bine organizat la subiect. Cei care au asistat la acest eveniment erau consternați. Unii credeau că profesorul e beat. Ar fi băut de fericire că a fost numit decan. Ziua următoare s-a aflat că profesorul Țeposu își pusese capăt zilelor. Luase înaintea ședinței de la I.M.F. o doză mare de barbiturice. A refuzat categoric să colaboreze cu regimul comunist care dorea ca profesorul Țeposu să-l demaște ca „dușman al poporului” pe colegul său, profesorul Alexandru Pop.⁵³

⁴⁷ Dinu C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*. Disertație susținută cu ocazia ceremoniei de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova, 22 noiembrie 2001; Apud, A.N.I.C Fond .CC. al P.C.R., Cancelarie, dos. 11/1949, f. 22, în Eugenia Nicoleta König, *Drepturile Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român (1948-1949)*. (Lucrare de licență. Facultatea de Istorie, Universitatea București, 2002), 68-69. https://www.ucv.ro/pdf/international/informatii_generale/doctor_honoris/68.pdf. (accesat: 20.08.2021).

⁴⁸ Giurescu, *Învățământul în România*.

⁴⁹ Radu Iftimovici, „Arbitrar, nedreptăți și abuzuri în istoria științei românești. Cincinalul pri-goanei: Cluj, 1948-1953”, *Revista* 22, 36 (15-22 septembrie 1991), 14.

⁵⁰ Profesorul agregat era profesorul universitar care funcționa pe lângă o catedră condusă de alt profesor.

⁵¹ Bojiță, et al., *Școala clujeană*, 67.

⁵² Iftimovici, „Arbitrar, nedreptăți și abuzuri”, 14.

⁵³ Iftimovici, „Arbitrar, nedreptăți și abuzuri”, 14.

Profesorul Țeposu nu a dorit să preia Clinica Chirurgicală din alte două motive. În primul rând, nu era pregătit profesional pentru chirurgie generală, iar al doilea motiv era de ordin moral, cei doi profesori fiind buni prieteni. În urma acestei tragedii, organele locale de partid nu au renunțat la planul inițial de a-l înlătura din Institut pe profesorul Alexandru Pop, numai că excluderea nu a mai fost una spectaculoasă, ci a fost efectuată printr-un transfer la Facultatea de Medicină din Timișoara. Nu se știe dacă profesorul Aurel Nana, care a ocupat catedra rămasă vacantă, a avut sau nu un rol în toată această „afacere.”

În 1948, Iuliu Hațieganu a fost din nou epurat. De această dată, s-a încercat incriminarea sa, odată cu a profesorului Nicolae Mărgineanu, însă declarațiile profesorului Mărgineanu în fața anchetatorilor au confirmat refuzul categoric al lui Hațieganu de a intra în politică și de a ocupa funcția de ministru al sănătății în „guvernul rezistenței.”⁵⁴ Neputând fi acuzat de implicare în politică în procesul profesorului Mărgineanu, la 8 decembrie 1948 lui Iuliu Hațieganu i-a fost înscenat un „proces” în propria catedră, în care i s-au adus o serie de acuzații de către colegul său, conferențiarul Aurel Moga, medic cardiolog, pe care Hațieganu îl pregătise pentru a-i urma în funcție. Ședința a avut loc în amfiteatrul clinicii, în care a fost mobilizat tot personalul clinicii, iar acuzatorul Moga a avut ca susținători pe secretarul de partid al clinicii, pe secretarul de partid al I.M.F. Cluj și pe profesorul Mihail Kernbach. I s-a imputat atunci profesorului Iuliu Hațieganu „că a avut atitudine net reacționară în perioada 1940-1944; că a avut atitudine profascistă în timpul guvernării antonesciene; că a favorizat nepotismul (făcându-se aluzie la ginerele său, doctorul Octavian Fodor); că a transformat Clinica Medicală I în sanatoriu particular; că a întemeiat și cultivat la Cluj școala misticismului; că a avut o atitudine cosmopolită și a desconsiderat știința sovietică și savanții sovietici.”⁵⁵

După această ședință, profesorul Iuliu Hațieganu a fost înlăturat de la catedră, dar și din clinică, fiind reabilitat abia în 1953.⁵⁶ Pe locul rămas vacant în urma înlăturării profesorului Hațieganu, a fost promovat profesor nimeni altul decât Aurel Moga. Serviciul oferit de Moga a fost răsplătit de Partidul Comunist în 1949 cu funcția de decan al Facultății de Medicină, în 1950 cu cea de

⁵⁴ Cristina Anisescu, *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temnițele comuniste* (Iași: Polirom, 2006), 152; 262; Cioban, *Epurările*, 132.

⁵⁵ Marin, *Iuliu Hațieganu*, 166-167.

⁵⁶ La începutul anului universitar 1953, profesorul Iuliu Hațieganu a fost reîncadrat în funcția de profesor la I.M.F. Cluj, și numit șef de clinică la Clinica Medicală III unde a predat cursuri postuniversitare în specializarea interne-gastroenterologie. Totodată i s-a permis să-și aleagă colaboratorii, dar a fost nevoit să accepte și cadre noi care i-au fost recomandate de forurile de conducere ale institutului. Marin, *Iuliu Hațieganu*, 175.

rector al I.M.F. Cluj, iar mai apoi cu cea de ministru al sănătății în ultimele trei guverne ale lui Maurer. Aceste acuzații grave, aduse profesorului Hațieganu au avut loc sub conducerea decanului Mihail Kernbach, și el un exponent marcant al Partidului Comunist.⁵⁷ Pierderea sau rătăcirea documentelor arhivistice din fondul P.C.R., aparținând Institutului Medico-farmaceutic din 1948, cât și a unor documente din fondul arhivistic al I.M.F. Cluj din 1948, constituie un impediment în aprofundarea cercetării acestei perioade.

În primul deceniu comunist, detenția unui membru al familiei avea drept consecință excluderea cadrelor didactice și a studenților din învățământul superior. În 1948 când profesorul Iuliu Hațieganu a fost epurat din învățământ, fratele său, Emil Hațieganu era arestat. Un an mai târziu a fost arestat și Eugen Hațieganu. În perioada în care a avut rudele în detenție, i-a fost deschis dosar penal, fiind suspectat că a trimis îmbrăcăminte, alimente și medicamente deținuților din penitenciare. A fost achitat, după ce a dovedit că pachetele trimise în penitenciar erau pentru frații săi aflați în detenție.⁵⁸

Decretul nr. 175 privind Reforma învățământului emis la 3 august 1948 a schimbat radical sistemul de educație din România la toate gradele. Printre obiectivele principale ale legii învățământului s-au aflat formarea tineretului în spirit comunist și controlul strict al școlilor elementare, medii și superioare. Învățământul românesc a fost organizat după modelul sovietic. În învățământul universitar medical au fost introduse materii obligatorii precum marxism-leninism, socialism științific și limba rusă, iar planul de învățământ era unic pentru toate facultățile din țară. În toamna anului 1948, Comitetul Regional de Partid Cluj s-a implicat în problemele Institutului, influențând deciziile acestuia privind ocuparea unor funcții de conducere și destituirea unor cadre didacti-

⁵⁷ Mihail Mihailide, „Nașul, nașa și șantajul. Un mare cardiolog–sperjur!”, *Viața medicală* (13 septembrie 2013). <https://www.viata-medicala.ro/istoria-medicinei/nasul-nasa-si-santajul-un-mare-cardiolog-sperjur-7436>. (accesat: 10.07.2020); În 1950 profesorului Kernbach era apreciat de partid din punct de vedere profesional, fiind considerat un element bine pregătit profesional, conștiincios și muncitor, însă ca membru al P.M.R. a activat intens în domeniul universitar, având multe greșeli în activitatea politică. DJANC, Comitetul Regional P.M.R. Cluj (CRPMRC), fond 13, *Tabel nominal cuprinzând caracterizarea corpului didactic și didactic ajutător al Institutului Medico-farmaceutic Cluj*, dos. 200/1950, f. 1; Arhiva CNSS Iași conține o notă informativă în care se preciza că activitatea susținută de profesorii Mihail Kernbach și C. Daicoviciu pentru înlăturarea de la catedră a profesorului Hațieganu nu a fost aprobată de C.C. al P.C.R. Datorită acestei decizii, încrederea partidului față de Kernbach s-a diminuat considerabil. În 1951 profesorul Kernbach a fost exclus din partid, iar în 1952 a fost transferat la Institutul Medico-farmaceutic din Iași. Mihailide, „Nașul, nașa și șantajul.”

⁵⁸ Cioban, *Epurările*, Facsimil XV.

ce. Excluderea din învățământul medical clujean în 1948, a profesorilor Iuliu Hațieganu și Alexandru Pop s-a produs cu sprijinul organelor locale de partid și cu acordul conducerii Institutului. Transferarea unor cadre didactice la Facultatea de Medicină din Timișoara sau în rețeaua sanitară, au reprezentat o altă metodă de epurare care a fost practică în toamna acestui an.

Licențierile din anul 1952

La sfârșitul anului 1944, Partidul Comunist dispunea de un număr mic de membri, de aceea atragerea în partid a unui număr cât mai mare de membri, constituia pentru partid o prioritate. Așa se explică faptul că, până spre sfârșitul anului 1947, înscrierea în partid s-a efectuat aproape fără nici o selecție. Atunci au fost cooptate în partid o serie de persoane publice dar și intelectuali, însă nu toți erau pătrunși de convingeri comuniste, unii dintre aceștia erau constrânși de împrejurări. La 21 februarie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej prezenta raportul C.C. al P.M.R., în care sublinia necesitatea verificării fiecărui membru de partid privind trecutul, activitatea și devotamentul față de partid și clasa muncitoare.

Nu se cunoaște data începerii lucrărilor de verificare a membrilor de partid din I.M.F. Cluj, însă arhivarea acestor documente a fost datată la sfârșitul anului 1950. În urma verificărilor realizate de Regionala de Partid a P.M.R. Cluj, au fost întocmite caracterizări tuturor cadrelor didactice și didactice ajutoare, membre și nemembre. În baza dispozițiilor Hotărârii Consiliului de Miniștri (H.C.M.) nr. 1849/1952, Comitetul pentru Învățământul Superior, prin Ordinul nr. 44277/21. XI 1952, elibera din funcții pe data de 1 noiembrie 1952 un număr de 127 cadre didactice și didactice ajutoare de la I.M.F. Cluj.⁵⁹ Documentele de partid din această perioadă reflectă clar nemulțumirea partidului în privința trecutului și prezentului politic al multor cadre. În 1952, erau înlăturate de la catedră cadrele didactice care au participat ca medici pe front, în cel de-al Doilea Război mondial, și au luptat împotriva U.R.S.S., cei care au fost decorați, apoi cei care în urma verificărilor au fost excluși din partid, însă nu au fost înlăturate toate cadrele didactice excluse din partid. Trebuie amintit faptul că în această perioadă România se afla în plin proces de colectivizare a agriculturii. Nu numai studenții cu origine „nesănătoasă” erau amenințați cu exclude-

⁵⁹ DJANC, fond FMF, Ordine și dispoziții de încadrare în muncă, dos. 108/1952-1959, ff. 338-340; În toamna anului 1952 au fost licențiați de la I.M.F. Cluj următoarele cadre didactice cu grad de conferențiar: Vasile Hurghișiu de la medicină legală; Viorel Gligore de la Clinica medicală; Andrei Vitalyos de la endocrinologie; Virgil Sasu de la obstetrică și ginecologie; Nicolae Mayer și Marius Sulică de la igienă; Caius Antonescu, Victor Ciocănelea, Robert Scheinder, Camelia Costache și Lascu Ball de la farmacie.

rea din facultate, ci și cadrele didactice cu origine de chiabur, ale căror părinți nu renunțaseră la proprietate, pentru a se înscrie într-o formă de asociație agricolă colectivă. De această dată, concedierile cadrelor didactice au fost încadrate în categoria elementelor oportuniste, materialiste, carieriste, dușmănoase și exploatoare.⁶⁰ Pentru o imagine de ansamblu a criteriilor după care au fost decise aceste excluderi din învățământ, vom insera două caracterizări, ale cadrelor didactice concediate.

Despre Caius Antonescu, conferențiar la Facultatea de Farmacie, P.M.R. consemna:

„Conferențiar cu origine de mic burghez, slab pregătit. A fost exclus din partid. A fost alături de hitleriști, a fost pe frontul de răsărit unde a fost decorat. Provenit din P.S.D., unde a activat intens pentru aripa dreaptă. Nu este sincer, nici devotat partidului, șovin, materialist închipuit.”⁶¹

Despre asistentul universitar Constantin Pană, P.M.R. menționa:

„Asistent universitar cu origine socială de țăran mijlocăș, bine pregătit cu largi perspective de dezvoltare. Exclus din partid din 1940. În 1941 a luat parte la pregătirea de cadre legionare, astăzi încă se menține naționalist și șovin. Susține că regimul sovietic este un regim de dictatură și teroare. Are purtare dictatorială, primește bani de la bolnavi, nesigur, păstrează legătura cu foștii legionari și nu are nimic în comun cu clasa muncitoare.”⁶²

Acțiunea de verificare a fiecărui membru de partid privind trecutul, activitatea și devotamentul acestuia față de partid (acțiune care s-a desfășurat în rândul membrilor P.M.R. în perioada 1948-1950) a dus la excluderea din partid a multor membrii. Pentru cadrele didactice de la I.M.F. Cluj, verificarea politică a vizat întreg personalul didactic, indiferent dacă erau sau nu membrii de partid. Documentele studiate atestă faptul că nu toate cadrele didactice excluse din P.M.R. și-au pierdut și funcția didactică. De exemplu, profesorii Ioan Prodan și Leon Prodan au fost acuzați de trecut legionar. În urma verificărilor, Leon Prodan a fost exclus din partid, însă nici Ioan, nici Leon Prodan nu a fost înlăturat din postul didactic. Documentele arhivistice studiate ilustrează limpede că principalul criteriu și aproape singurul după care s-au efectuat excluderile din învățământul universitar a fost criteriul politic, atât în perioada 1945-1948, cât și în 1952, excepție făcând câteva cazuri în care a fost restrânsă activitatea unor catedre.

⁶⁰ În acest context, cuvântul materialist are semnificația unui interes material sau pecuniar.

⁶¹ DJANC, CRPMRC, fond 13, *Tabel nominal*, dos 200/1950, f. 7.

⁶² DJANC, CRPMRC, fond 13, *Tabel nominal*, dos 200/1950, f. 11.

Criteriile de înlăturare a cadrelor didactice din învățământul medical clujean în perioada 1957-1958

După retragerea trupelor sovietice din România, în vara anului 1958, Gheorghe Gheorghiu-Dej a impus un nou val de persecuții, de această dată fiind vizați cu precădere intelectualii. Epurările din această perioadă a fost resimțite deopotrivă de studenții, medicii și cadrele didactice din Institutul Medico-farmaceutic din Cluj. După un deceniu de la instaurarea comunismului, guvernul emitea H.C.M. nr. 1003/1957 cu privire la îmbunătățirea compoziției sociale în învățământul superior. Dacă până în 1948 s-a pus accent pe înlăturarea seniorilor considerați cu mentalitate burgheză și trecut legionar, în 1958 a venit rândul epurării cadrelor tinere, pentru a se realiza echilibrul compoziției sociale și în rândul cadrelor didactice.

La începutul lunii septembrie 1957, Ministerul Învățământului a trimis instrucțiuni pentru anul universitar 1957-1958, în care erau menționate criteriile după care urmau să fie înlăturate cadrele didactice din învățământ. Conform acestor instrucțiuni, trebuiau îndepărtate din învățământ în primul rând cadrele didactice care nu corespundeau criteriilor politice, apoi urmau cele care nu corespundeau din punct de vedere profesional.

Din analiza documentelor din 1950 rezultă că apartenența politică la P.M.R. a cadrelor didactice superioare (conferențieri și profesori) reprezenta un procent de 39% din totalul de 67 cadre didactice superioare. Din cele 383 cadre didactice ajutătoare, 44,5% erau membre P.M.R. sau U.T.M. În urma verificărilor efectuate de partid, 15% din cadrele didactice superioare și 7,5% dintre cadrele didactice ajutătoare au fost găsite necorespunzătoare și, prin urmare, au fost excluse din partid.⁶³

La începutul anului universitar 1954-1955, apartenența politică la P.M.R. și U.T.M. a cadrelor didactice superioare (conferențieri și profesori), împreună cu cea a cadrelor didactice ajutătoare (șefi de lucrări, asistenți și preparatori), reprezenta 50% din totalul cadrelor didactice din institut, iar din acest procent, 25% era reprezentat de cadrele didactice superioare. În toamna anului 1954, doar jumătate din cadrele didactice ajutătoare erau înscrise în partid, însă în toamna anului 1957 nu se mai tolera ocuparea unui post vacant de cadru didactic ajutător fără ca viitorul cadru didactic să fie înscris în partid. Au fost cazuri în care, la unele catedre, Institutul s-a văzut nevoit să angajeze cadre didactice de tranziție. Acestea nu erau nici candidate la P.M.R. nici membre P.M.R., dar aveau o bună pregătire profesională. Aceste cadre de tranziție nu erau

⁶³ DJANC, CRPMRC, fond 13, *Tabel nominal*, dos. 200/1950, f. 1-34.

menținute în funcție decât până la găsierea unor „elemente corespunzătoare” din punct de vedere profesional și politic.

Analizând documentele anului 1954, originea socială a cadrelor didactice din acest an era următoarea: 202 fii de funcționar, 64 fii de țăran sărac, 29 fii de țăran mijlocaș, 47 fii de muncitor, 13 fii de meseriaș, 11 fii de comerciant, 3 fii de medic, 5 fii de preot, 12 fii de mic burghez, 6 fii de profesor universitar, 5 fii de chiabur și 2 fii de ofițer superior.⁶⁴ În vara anului 1959, procentul cadrelor didactice din institut care erau membre sau candidate la P.M.R. era tot de 50%, însă au apărut unele modificări statistice privind originea socială a acestora. A fost introdusă în statistică în acest an originea socială de intelectual. Din totalul de 372 funcții didactice, 77 erau ocupate de fii de intelectuali. Și procentul fiilor de muncitor a crescut semnificativ, ajungând să se dubleze comparativ cu anul 1954. În 1959 cea mai bine reprezentată era clasa socială a fiilor de funcționar, care ocupau 127 funcții didactice. Cu origine de chiabur mai rămăseseră în Institut doar două cadre didactice, una cu funcție de profesor, iar cealaltă de asistent universitar. În privința opțiunilor politice ale cadrelor didactice trebuie subliniat faptul că, în 1959, 50% dintre cadre didactice erau înscrise în P.M.R. și U.T.M.⁶⁵

La 3 septembrie 1958, I.M.F. Cluj trimitea Ministerului Învățământului și Culturii un referat „în legătură cu scoaterea din Institut a cadrelor didactice necorespunzătoare”, propuse pentru luna octombrie.⁶⁶ În toamna anului 1958, un număr de 27 cadre didactice „necorespunzătoare” au fost licențiate. Referatul cu „rezolvarea” scoaterii din Institut a cadrelor didactice „necorespunzătoare” prezintă motivele care au stat la baza acestor concedieri. Doctorul Ioan Prăgoi, profesor la Clinica Chirurgicală infantilă, era acuzat de abateri grave de la disciplina sanitară, constând în încasarea unor sume de bani de la familiile copiilor bolnavi. Conferențiarul Virgil Ilian de la Chirurgie III, era „scos” de la catedră din lipsă de ore. În completarea motivării disponibilizării sale se menționa că a fost simpatizant al mișcării legionare, iar cu ocazia verificărilor membrilor de partid a fost exclus din partid.⁶⁷ În 1950, Virgil Ilian avea funcția de conferențiar. Avea origine burgheză, dar atunci comuniștii îl evaluau favorabil din punct de vedere profesional, recunoscându-i calitățile didactice. A fost exclus din partid, deoarece era fiu de preot. În 1950, tatăl său

⁶⁴ Arhivele Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” (AUMFIH), Prorectorat științific, *Schema personalului administrativ, tehnic și gospodăresc*, dos. 70/1962, f. 4-31.

⁶⁵ AUMFIH, Serviciul personal, *Numiri și promovări în funcțiuni*, dos. 41/1959-1961, f. 33.

⁶⁶ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 28.

⁶⁷ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 46.

deținea 60 de iugăre de pământ. Mai era acuzat că a avut legături strânse cu legionarii, că a fost pe frontul din est, că a fost decorat cu Coroana României și cu Steaua României.⁶⁸

Gheorghe Cojocaru, asistent la catedra de ginecologie, era considerat un simpatizant al mișcării legionare. Vasile Codoreanu, asistent la catedra de botanică, era inclus în categoria foștilor legionari. Robert Frank, asistent la catedra de anatomie umană, provenea din familie de exploatare. Florin Secăreanu, asistent la Chirurgie III, a fost exclus din partid pe motiv că a fost sionist. Asistentul Ștefan Simu, era fiu de preot, era pasiv față de activitatea politică și rezervat față de partidul comunist. Victoria Bahovschi, asistent la catedra de fiziologie, era considerată slab pregătită profesional. Avea o atitudine pasivă față de activitatea social-obștească.⁶⁹ Era căsătorită cu un element dușmănos regimului de democrație populară. Soțul ei fusese condamnat mai mulți ani „pentru activitate contra regimului comunist.”⁷⁰ Toți cei scoși din învățământ au fost plasați în rețeaua sanitară sau în munci corespunzătoare pregătirii lor.⁷¹

În toamna anului 1958 au fost înlăturate cadrele didactice necorespunzătoare din punct de vedere politic (care nu erau membre de partid), cele care nu s-au ocupat suficient de educația comunistă a studenților, cele considerate dușmănoase, cele provenite din clasa „exploatare” dar și cele necorespunzătoare din punct de vedere profesional. Apoi urmau profesorii și conferențiarii cărora Comisia Superioară de Diplome le-a respins confirmarea gradului didactic, cadrele didactice care, în urma susținerii examenului, nu au obținut titlul de candidat în științe și cele care nu aveau studii în specialitatea la catedra la care activaseră anul anterior.⁷² Chiar dacă Ministerul Învățământului a enumerat mai multe cauze care puteau sta la baza acestor epurări, documentele arhivistice ilustrează faptul că și de această dată, principalul criteriu de excludere din învățământ a fost criteriul politic.

⁶⁸ DJANC, CRPMRC, fond 13, *Tabel nominal*, dos 200/1950, f. 3.

⁶⁹ Se considera activitate social-obștească participarea cadrelor didactice la diverse evenimente culturale; deplasări după orele de serviciu în zone unde a fost efectuată colectivizarea agriculturii pentru acordarea unor consultații medicale; susținerea unor conferințe privind prevenția unor boli; participarea la muncă patriotică și o implicare activă în activitatea de partid.

⁷⁰ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 46.

⁷¹ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 48.

⁷² DJANC, fond FMF, *Instrucțiuni nr. 1.437.a/1957 privind introducerea statelor de funcțiuni în instituturile de învățământ superior și stabilirea sarcinilor didactico-științifice ale cadrelor didactice*, dos. 107/1952-1959, f. 222.

Cum s-a derulat procesul de înlocuire a cadrelor didactice și care a fost relația politică-știință?

După epurarea cadrelor didactice „necorespunzătoare” care a avut loc în toamna anului 1958, pentru posturile rămase vacante a fost organizat concurs. Unele posturi rămase vacante au fost scoase la concurs, iar altele nu, deoarece cadrele didactice erau aproape de pensionare. Postul de conferențiar de la Clinica stomatologică ocupat de Vasile Vasilescu și cel de șef de lucrări pe care era încadrată Florica Gavrila nu au fost scoase la concurs, întrucât cele două cadre didactice erau aproape de pensionare. În toamna anului 1958 au avut loc două etape de concurs pentru ocuparea posturilor rămase vacante. La prima etapă au fost scoase la concurs 12 posturi didactice. Pentru participarea la concurs pe aceste posturi erau propuse nominal cadre didactice.⁷³ Institutul a făcut propunerea candidaților pentru fiecare post didactic, propunere ce viza câte un candidat pe post. Se specifica expres în referat că toate propunerile înaintate de I.M.F. Cluj către minister, precum și aprobarea de a se prezenta cei în cauză la concurs, au fost dezbătute în prealabil cu organele locale de partid, care au fost de acord cu propunerile Institutului.⁷⁴ Acest document întărește încă o dată dovada implicării organelor locale de partid, în procesul de selecție a dosarelor candidaților în vederea ocupării unui post didactic în învățământul superior medical clujean.

În a doua etapă au fost propuse să fie scoase la concurs alte 14 posturi didactice. Au fost scoase la concurs posturile următoarelor cadre didactice:

Ioan Manta, profesor la Catedra de Biochimie, Romul Opreanu, conferențiar la Catedra de Fizică medicală; Victor Comes, conferențiar la Catedra de Igienă; Petre Pogâncianu de la Catedra de Fizică; Florea Marin, asistent la Clinica Medicală III; Margareta Sima, asistentă la Clinica Psihiatrică; Stănculescu Viorica, asistentă la Clinica de Psihiatrie; Viorica Tudoran Stanca, asistentă la Clinica Oftalmologică; Constantin Stănciugel, asistent la Stomatologie; Rodica Macarovici, șef laborator la Pediatrie II; Alexandru Șerban, șef lucrări la Anatomie Patologică; Ștefan Hărăguș, șef lucrări la Clinica Medicală I; Aurel Kaufman, asistent la Chirurgie II; Eugen Cosma, șef lucrări la Chirurgie II.⁷⁵

⁷³ Pentru concurs la etapa I-a, au fost propuse următoarele cadre didactice: Vasile Vasilescu, conferențiar la Stomatologie Ortopedică; Florica Gavrila, șef de lucrări la Limba engleză; Ioan Nestor, șef lucrări la Microbiologie; Liviu Popa, asistent la Chimia medicală; Toma Fărcaș, asistent la Anatomie umană, Eugen Gelepu, asistent la Ftiziologie, Ioan Orha, asistent la Medicală I; Virgil Mîrza, asistent la Medicală III; Elvira Hărăguș, asistent la Stomatologie Ortopedică; Viorel Junie, asistent la Chimie analitică; Sergiu Munteanu, preparator la Anatomie umană și Cornelia Todoruțiu, șef de lucrări la Histologie.

⁷⁴ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 42.

⁷⁵ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, ff. 41-42.

În vara anului 1958, I.M.F. Cluj, prin rectorul său Aurel Moga, s-a adresat Ministerului Învățământului solicitând să anuleze concursurile posturilor didactice care fuseseră ocupate de Ioan Manta, Ștefan Hărăguș și Alexandru Șerban, justificând cererea cu pregătirea profesională foarte bună, o activitate bogată în cadrul catedrei și „o orientare corespunzătoare.”⁷⁶

În cazul profesorului Manta, nu exista posibilitatea de a fi înlocuit la momentul respectiv. Doctorul Hărăguș, șef de lucrări la Medicală I, era considerat element necorespunzător. Era fiu de avocat cu case naționalizate. De asemenea, și socrul său a avut avere, pe care o cedase statului. Cu ocazia lucrărilor de verificare din vara anului 1958, conducerea I.M.F. Cluj a propus inițial ca doctorul Hărăguș să nu fie scos din învățământ. Ulterior s-a decis scoaterea postului la concurs. Institutul preciza că doctorul Ștefan Hărăguș era un cadru cu o pregătire medicală superioară și activitate didactică și științifică bogată. Conducerea Institutului împreună cu forurile locale de partid au rediscutat cazul doctorului Hărăguș și a propus Ministerului Învățământului ca postul pe care îl ocupă acesta să nu mai fie scos la concurs.⁷⁷

Când posturile doctorilor Eugen Cosma și Aurel Kaufman de la Chirurgie II au fost scoase la concurs, ambii erau excluși din partid, însă în urma verificărilor amănunțite efectuate de partid, cei doi medici și-au recăpătat calitatea de membru de partid. Din acest motiv Institutul solicita Ministrului Învățământului să anuleze concursul pentru cele două posturi.⁷⁸ În ceea ce privește acoperirea catedrelor cu personal de specialitate, la 16 noiembrie 1958, serviciul de cadre al I.M.F. Cluj comunica Ministerului Învățământului că în urma concursului de ocupare a posturilor vacante un număr de 23 de posturi au rămas neocupate. Aceste posturi erau în marea lor majoritate cele de început de carieră didactică, preparator, asistent și șef de lucrări.⁷⁹

Datorită faptului că unele dintre cadrele didactice erau în pragul pensionării dar și lipsei de cadre de specialitate care să ocupe aceste posturi vacante, conducerea Institutului s-a văzut nevoită să solicite Ministerului Învățământului să retragă unele dintre posturile scoase la concurs. În anul 1958, pentru gradul de asistent și de șef de lucrări, lipsa calității de membru P.M.R. sau U.T.M., dar și excluderea cadrelor didactice din partid în urma verificărilor efectuate în cursul anului, au constituit principalul criteriu de înlăturare din învățământ. Un alt criteriu de excludere a fost cel al originii sociale. Dacă analizăm modul de ocupare a unei funcții didactice de preparator, asistent sau de șef de lucrări,

⁷⁶ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 41.

⁷⁷ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 52.

⁷⁸ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 43.

⁷⁹ AUMFIH, *Numiri și promovări*, dos. 41/1959-1961, f. 63.

observăm că pe lângă cunoștințele de specialitate necesare pentru promovarea concursului era necesară apartenența politică a candidatului la P.M.R. Existau și cazuri în care, din lipsă de cadre specializate într-o anumită disciplină, erau selectate în urma examenului și persoane care nu aveau calitatea de membru de partid care urmau să ocupe aceste funcții până la găsirea unui „element corespunzător.”

Concluzii

La început, procesul epurărilor s-a desfășurat sub o bază legală fiind emisă în acest scop Legea nr. 461 din 19 septembrie 1944 privitoare la purificarea administrațiilor publice, lege prelungită și modificată de mai multe ori prin alte legi. Această lege prevedea un termen de aplicabilitate de 3 luni, însă acest termen a fost extins prin alte legi până în 1 septembrie 1945. Prin această lege se urmărea curățarea aparatului de stat de funcționarii care au activat în vreo organizație politică sau paramilitară: legionară, fascistă sau hitleristă, ori s-au pus în slujba unor interese străine de acelea ale statului român. Epurarea a fost cerută de ocupantul sovietic, era menționată și în Convenția de armistițiu, însă comuniștii au folosit-o în scopul acaparării puterii prin înlăturarea din viața publică a adversarilor politici, dar și a celor care își manifestau antipatia față de regimul comunist. Epurarea nu au vizat doar domeniul administrativ, ci au fost extinse și în domeniul cultelor, presei, învățământului și sănătății.

În primii ani ai procesului de epurare, au fost vizate cadrele didactice care erau membre ale partidelor istorice și cele cu origine „nesănătoasă”. În 1958, principalul criteriu după care s-au luat deciziile de excludere din învățământ a fost cel politic (lipsa statutului de membru de partid), urmat de originea socială și motive profesionale. Documentele arhivistice studiate atestă că majoritatea cadrelor didactice de la Facultatea de Medicină nu aveau „originea sănătoasă” pe care și-o doreau comuniștii. Tocmai de aceea s-a insistat încă din 1947 ca la fiecare catedră să fie promovate și modelate cadre noi. Aceste cadre noi nu peste multă vreme urmau să înlocuiască profesorii „compromiși.” Din documentele arhivistice cercetate de noi până în prezent, primul an care a oferit informații destul de complete (culese de P.M.R.) privind situația politică, pregătirea profesională și originea socială a cadrelor didactice și didactice ajutoare din I.M.F. Cluj a fost anul 1950.

În 1950, aproximativ două treimi din cadrele didactice din I.M.F. Cluj aveau origine burgheză. Din cele 67 cadre didactice superioare (profesori și conferențieri) încadrate în anul universitar 1949-1950 la I.M.F. Cluj, 74,5% aveau origine socială burgheză, 18% aveau originea socială de țaran mijlocăș, 6%

aveau originea socială de muncitor și 1,5% aveau originea socială de meseriaș. În ceea ce privește originea socială a cadrelor didactice ajutătoare (șef de lucrări, asistent și preparator), aceasta era asemănătoare cu cea a cadrelor didactice superioare. Dintr-un număr de 383 cadre didactice ajutătoare, 77,1% aveau originea socială de burghez, 6,5% aveau originea socială de țăran mijlocăș, 4,7% aveau originea de țăran sărac, 9,4% aveau originea de muncitori, 1,3% aveau originea de chiabur și 1% aveau originea de meseriaș. După verificarea membrilor de partid care a avut loc între 1948 și 1950, cadrele didactice superioare membre P.M.R. reprezentau un procent de 39%, iar procentul cadrelor didactice ajutătoare înscrise în partid era de 44,5%. Au fost excluși din partid în urma operațiunii de verificare, 15% din totalul cadrelor didactice superioare și 7,5% din totalul cadrelor didactice ajutătoare.⁸⁰ În aceste condiții, regimul comunist se afla în imposibilitatea de a înlătura din facultate toate cadrele cu origine „ne-sănătoasă,” întrucât nu se formase încă „medicul de tip nou.”

Excluderea cadrelor didactice pe motive politice din învățământul superior medical clujean s-a produs în trei etape. Prima etapă a epurărilor se încadrează între anii 1945-1948. În primăvara anului 1945 erau înlăturate de la catedră mai multe cadre didactice din Universitatea „Regele Ferdinand I”. Din acest prim lot al celor epurați, era și Iuliu Hațieganu, fost rector al universității clujene. În 1947 sub pretextul reducerii cheltuielilor bugetare, au fost desființate unele catedre, iar altele au fost comprimate. Tot în acest an au fost pensionate cadre didactice cu o vastă experiență didactică, chiar dacă unele dintre acestea nu aveau vârsta de pensionare.

Acest prim val al epurărilor a însemnat excluderea din învățământul universitar a unei părți din elita intelectuală a Facultății de Medicină. În perioada 1945-1948, de la Facultatea de Medicină au fost epurate șapte cadre didactice cu gradul de profesor (Victor Papilian, Iuliu Moldovan, Dimitrie Negru, Gheorghe Buzoianu, Titu Vasiliu, Iuliu Hațieganu și Alexandru Pop), cinci în mod definitiv și două temporar. În această perioadă au fost afectate de epurări și unele posturi didactice de conferențiar, asistent universitar și preparator. Trebuie menționat faptul că fiecare val de epurări era urmat de o perioadă de acalmie.

A doua etapă a epurărilor a avut loc în 1952, după ce a fost finalizată operațiunea de verificare a tuturor membrilor de partid, iar a treia etapă poate fi încadrată între anii 1957-1959. Cu ocazia verificărilor din 1950, organele locale de partid erau preocupate în egală măsură să culeagă informații despre întreg personalul didactic din Institut privind originea socială, situația politică și pre-

⁸⁰ DJANC, CRPMRC, fond 13, *Tabel nominal*, dos 200/1950, ff. 1-34.

gătirea profesională. Acest interes prefigura un viitor control politic asupra deciziilor de promovare sau de excludere a cadrelor didactice din Institut.

Cu toate avantajele pe care regimul comunist le-a oferit fiilor de muncitori și țărani muncitori, compoziția socială a acestora în învățământul superior nu era una care să-i mulțumească pe comuniști. Pentru a putea fi corectată această situație, în anul 1957 a fost emisă H.C.M. nr. 1003/1957 privind îmbunătățirea compoziției sociale în învățământul superior atât în rândul studenților, cât și în rândul cadrelor didactice. În urma aplicării acestei hotărâri compoziția socială în rândul studenților, a fiilor de muncitori și țărani muncitori, a atins în anul universitar 1958-1959 un procent de 71,4%. Tot ca urmare a aplicării acestei hotărâri, 27 cadre didactice au fost înlăturate din I.M.F. Cluj în 1958. Scopul epurărilor din această perioadă era înlăturarea din învățământul medical a tuturor celor cu „origine nesănătoasă” și a celor care nu erau membri de partid, fapt ce n-a putut fi realizat decât în parte datorită lipsei de specialiști și în câteva cazuri a opoziției conducerii Institutului. Atât în 1952, cât și în 1958, din lipsă de cadre didactice specializate într-un anumit domeniu, Institutul a fost nevoit să păstreze la catedră cadre didactice de tranziție. Acestea nu erau membre de partid, însă erau bine pregătite profesional. Ele urmau să fie înlocuite cât mai curând posibil cu cadre didactice care să corespundă și din punct de vedere politic. Această selecție, condiționată de apartenența la P.M.R., a avantajat membrii de partid, a îngădit accesul nemembrilor la o carieră didactică, chiar dacă erau bine pregătiți din punct de vedere profesional, și a redus concurența pentru posturile didactice.

În primul deceniu comunist, în lipsa unei alternative, au fost păstrate la catedră și cadre didactice din perioada interbelică cu o bogată experiență în învățământ, chiar dacă acestea nu au aderat la P.M.R. În ceea ce privește influența P.M.R. în învățământul medical clujean, documentele consultate atestă imixtiunea organelor locale de partid în deciziile institutului încă din 1948. Influența politică s-a accentuat în timp. La un deceniu după instaurarea regimului comunist, deplasările externe în scopuri științifice, propunerile de promovare într-o funcție didactică sau de conducere aveau nevoie de avizul P.M.R.

Rezumat

Procesul epurărilor a reprezentat o pagină întunecată în istoria învățământului românesc și nu s-a încheiat la 1 septembrie 1945, conform prevederilor Legii nr. 584/1945 privind purificarea administrațiilor publice, ci a fost continuat în anii următori, deghizat sub alte decizii politice. Facultatea de Medicină s-a confruntat cu trei valuri de epurări care au fost urmate

de perioade de acalmie. După promulgarea primei legi privind purificarea administrațiilor publice (Legea nr. 461, publicată în Monitorul Oficial la 19 septembrie 1944), mulți profesori au fost epurați temporar, alții definitiv, iar altora li s-a „aranjat” dreptul la pensie. Acest articol discută despre modul în care aparatul represiv al statului a efectuat epurările cadrelor didactice din instituțiile de învățământ medical din Cluj în primul deceniu comunist, precum și criteriile de angajare în toamna anului 1958. Lucrarea analizează originea socială a personalului didactic. Originea socială a fost un criteriu esențial de reținere sau excludere din educație a studenților și a personalului didactic. Documentele de arhivă ilustrează că în 1950, 42% dintre profesorii Institutului Medical-Farmaceutic Cluj (I.M.F.) erau membri de partid. Patru ani mai târziu, rata profesorilor membri ai Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.) a crescut la 50%. În 1959, această rată era de 50%. Acest procent al membrilor P.M.R. din 1959 se explică prin lipsa de interes a cadrelor didactice pentru politica de partid, dar și datorită excluderii unor membri din partid. De asemenea, articolul încearcă să descifreze influența organelor locale de partid asupra deciziilor luate de I.M.F. în aceste epurări.

Cuvinte-cheie: comunism, cadre didactice, Facultatea de Medicină din Cluj, învățământ superior medical.

Victoria Grozav, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca.

Email: vicky69@yahoo.com